FULLS ARENYENCS DE
CULTURA

Núm. 11 - Novembre 2006

Ramon Sans de Monrodon

Un austriacista a Arenys de Munt

11

Mercè Colomer Bartrolí

Ajuntament d'Arenys de Munt

FULLS ARENYENCS DE
CULTURA
Núm. 11 - Novembre 2006

Ramon Sans de Monrodon

Un austriacista a Arenys de Munt

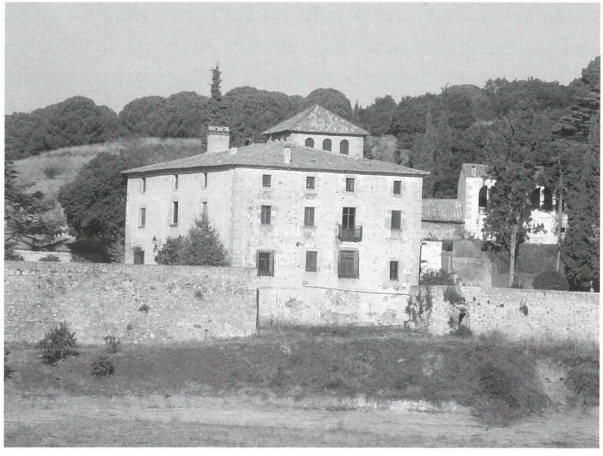

Mercè Colomer Bartrolí

Ajuntament d'Arenys de Munt

© Mercè Colomer Bartrolí
© Ajuntament d'Arenys de Munt

Edita: Ajuntament d'Arenys de Munt
Disseny gràfic: papyrusdisseny
Impressió: Nova Impremta 3
Dipòsit legal: B-48.395-2006

Fotografia coberta: Can Sala de Dalt

Arenys de Munt, novembre 2006

Presentació

La passió per la investigació històrica, sobretot la que pot tenir algun lligam amb el nostre poble, acompanyada d'una curiositat de bibliotecària avesada a burxar en els arxius de la Biblioteca Nacional de Catalunya, han conduït la Mercè Colomer fins a una troballa històrica: la d'un arenyenc rellevant que visqué al nostre poble a mitjan segle XVIII.

Aquest nou Full Arenyenc de Cultura fa sortir a la llum la història d'un personatge inèdit: Don Ramon Sans de Monrodon, un austriacista que lluità, juntament amb el seu pare, el general de batalla Francesc Sans de Miquel, a la Guerra de Successió a Catalunya, essent un dels herois del setge que patí Barcelona l'11 de setembre de 1714. Un arenyenc que visqué a la casa pairal de Can Sala de Dalt arran del seu matrimoni amb la pubilla Maria Francisca de Sala-Alemany i Sala fins a la seva mort.

Aquesta troballa, que té com a teló de fons uns esdeveniments que marcaren la història, tant la dels qui hi participaren com la del poble català, ens posa en contacte amb el món de la petita noblesa rural que visqué a casa nostra i ens apropa a la seva dimensió social, al paper que tingueren l'hereu i la política d'aliances matrimonials en la conservació i engrandiment tant del patrimoni com del rang social lligat a un llinatge determinat.

Voldria felicitar la Mercè Colomer per la importància d'aquesta descoberta si tenim en compte que és força difícil trobar documentació escrita sobre la història i les gestes dels qui lluitaren en alguna contesa bèl·lica i formaren part del bàndol dels perdedors.

La tasca d'investigació històrica que ha dut a terme l'autora d'aquest Full constitueix una valuosíssima contribució al coneixement d'aspectes de la història d'Arenys de Munt fins ara desconeguts i els preserva per sempre més de l'oblit.

Núria Fontbona i Missé
Regidora d'Educació i Cultura

Pròleg

Mai m'hagués imaginat prologar un assaig sobre un hereu d'una de les Cases que represento com a Marquès de Gironella, així com que sortís a la llum la història d'un personatge anònim i rellevant a la vegada dins del que va ser la Guerra de Successió a Catalunya.
Però per parlar de don Ramon i entendre'l millor cal parlar del seu il·lustre i sacrificat pare. Dues coses destacaria de don Francesc Sans de Miquel i de Montrodon: va ser un dels herois del setge de Barcelona l'11 de setembre de 1714 i també ho va ser privadament per la seva responsabilitat fins les últimes conseqüències com a cap de les Cases que representava per naixement i matrimoni, que el van portar a convertir la seva vida a l'exili vienès en un sol propòsit: transmetre a don Ramon Sans de Montrodon, el seu hereu i també combatent en el setge al seu costat, el patrimoni i el llegat familiar intacte com van fer amb ell mateix i durant generacions els seus avantpassats, decisió que marcà molt durament la seva existència i la de la seva descendència.
El jove capità de la Coronela de Barcelona don Ramon Sans va complir com tants d'altres abans que ell, va lluitar pel seu Rei i pels seus ideals, i es va casar amb una il·lustre pubilla de Sant Martí d'Arenys, donya Maria Francisca de Sala-Alemany i Sala, enfortint així el patrimoni de la Casa; gràcies a això va poder suportar la immensa càrrega que li va suposar ser el primogènit d'un Hereu a l'exili. Pare i fill van patir empresonament i confiscació de béns, la qual cosa va fer que, després del seu alliberament, el Cap de la Casa decidís marxar perquè el seu hereu donés continuïtat al llinatge, aquesta vegada des de Can Sala a Arenys de Munt. Aquí, en aquesta decisió, hi ha realment el gest, el fet, el destí de l'hereu, el ser un mer transmissor de quelcom que saps que només et pertany per naixement i n'has d'assegurar la continuïtat i transmetre costi el que costi, tot dins d'uns codis de conducta transmesos durant generacions de pares a fills.
És un orgull veure com la meva apreciada amiga Mercè, objectivament, ha sapigut veure en aquest sacrificat hereu i general austriacista la veritable tragèdia dels homes d'»honor», d'aquest que ja no en queda o que resulta tan difícil d'entendre a la nostra societat actual, quan el destí els posa a prova. El general Sans i el seu fill van ser educats com tants altres abans que ells per administrar, engrandir i transmetre un patrimoni secular, i

això sí, a partir d'aquesta premisa representar amb dignitat la casa i, naturalment, a partir d'aquí, disfrutar al màxim de les seves prebendes. Crec que la tenaç i entusiasta autora ha sabut descobrir en aquests personatges aquesta intrahistòria mai escrita dels codis de conducta de la noblesa a vegades tan difícil d'entendre i d'interpretar. La decisió de l'il·lustre don Francesc de Sans de sacrificar-se per la Casa i patir exili, penalitats i calúmnies injustes donats els designis del final de la contesa només obeeix a l'acceptació d'un deure que en el seu cas no va ser «una sort i una obligació» (1), sinó que ser hereu es va convertir en un repte duríssim que va afrontar exemplarment i va transmetre per damunt de tot. I tampoc no ens hem d'oblidar igualment el desafortunat i conseqüent don Ramon, que va viure supeditat durant molts anys a la difícil situació del seu pare, i aquí és on la solidesa de Can Sala, i en concret de la seva Senyora, van jugar un paper decisiu per a la continuïtat de l'antiquíssima i il·lustre Casa dels Montrodon (2).
L'Egregi Mariscal de Camp de S'Altesa Sereníssima l'Emperadriu d'Hongria va aconseguir per fí el seu just reconeixement en el seu país d'adopció, el Sacre Imperi, i va morir a l'exili als 90 anys d'edat com a conseqüència d'un deure assumit per naixement, i és avui, mercès a l'assagista el testimoni de tants primogènits nobles i no nobles que romanen en l'anonimat i que gràcies a ells es van transmetre els patrimonis malgrat guerres i demés vicissituds, i no es va trencar la cadena d'una de les riqueses que va tenir Catalunya al llarg de la seva història, una noblesa activa i flexible als canvis que els nous temps anaven deparant, i en això va ser exemple del patró a seguuir per altres classes emergents. En definitiva viva, viva en tants arxius patrimonials, avui viva i per a tots els lectors gràcies a l'autora, la Mercè de Ca la Branda.

El Marquès de Saudín

Aquest escrit fou enllestit a Barcelona el dia 11 de setembre de 2006, festivitat de Sant Daniel i de la Diada Nacional de Catalunya.

Notes:
1) És la meva definició conceptual del fet que el destí et faci per naixement «Hereu».
2) El Casal de Montrodon està documentat des del segle XI, i tres dels membres més destacats que donà a la Història de Catalunya van ser: don Guillem de Montrodon, Gran Mestre de l'Orde del Temple de Catalunya, Rosselló i Provença, que va ser designat pel Papa com a tutor, fins a la seva majoria d'edat, del nen-rei que es convertria en el gran rei Jaume I el Conqueridor, al qual va seguir sempre vinculat. També en els segles XIII i XIV va donar dos Bisbes de Girona, els il·lustres Arnau i Bertran de Montrodon, ambdós grans impulsors i mecenes de la dita Seu.

0.- Introducció

Els fets casuals existeixen, només cal atrapar-los quan es comencen a insinuar: llavors, ja tot és un anar estirant sense parar. Aquesta estranya introducció ve justificada per la meva dedicació, en aquests dos darrers anys, a la recerca del passat de personatges relacionats amb Can Sala de Dalt, un dels casals més importants d'Arenys de Munt. Treballar com a bibliotecària a la Biblioteca de Catalunya, la biblioteca nacional, em va facilitar conèixer per mitjà de Reis Fontanals, arxivera de la Biblioteca, l'existència del fons documental Arxiu del Marquès de Saudín, conservat per donació del seu titular. Vaig poder valorar-ne la importància per a la investigació històrica en relació amb el meu poble, Arenys de Munt i haig d'agrair a Gaspar Casals l'engrescament necessari per començar a treballar aquesta documentació, amb els consells oportuns d'Antonio de Febrer, actual Marquès de Saudín, fins a iniciar el camí cap a una tesi doctoral basada en la figura del general Francesc Sans i Miquel de Monrodon, partidari de primera hora de l'Arxiduc Carles i enemic, per tant, de Felip V. El professor Agustí Alcoberro, especialista en l'exili austriacista, va ser qui em va fer decidir del tot. D'altra banda l'estudi dels «catalans vençuts», com deia Ernest Lluch, ens ha de dur a considerar amb interès aspectes que la Història escrita pels vencedors no contempla.

Gairebé es podria construir un itinerari amb els fets casuals, estimulants i positius, que m'han dut a aprofundir els coneixements sobre la família Sans-Monrodon i el teló de fons de la seva vida, la Guerra de Successió a la corona espanyola, que tantes i tan tràgiques conseqüències va tenir per Catalunya tot just encetat el segle XVIII. El general de batalla Francesc Sans, va ser un dels herois d'aquell infaust 11 de setembre de 1714. I el seu fill Ramon Sans de Monrodon també, i només amb disset anys. Molts anys i moltes penalitats després, en Ramon Sans es casarà amb Maria Francisca Sala, de Can Sala, i viurà a Arenys de Munt durant vint-i-cinc anys, fins a la seva mort, l'any 1754. Tots els avatars d'aquesta nissaga i de moltes més estan continguts en els abundants lligalls del fons Marquès de Saudín, actual hereu de tants i tants personatges que potser mereixen justament que els fem sortir a cercar la llum de la Història.

La fascinació pels temps passats en llocs propers ha fet la resta, juntament amb la reflexió sobre un fet tan cabdal en la història del nostre país

materialitzat en persones concretes, en noms i cognoms, a la vegada tan llunyans i tan propers a nosaltres mateixos i a les nostres circumstàncies. És per això que he cregut que era un deure acostar als arenyencs d'avui unes figures ocultes pel pas del temps i que calia salvar de l'oblit. Els va tocar viure temps molt difícils, i se'n van sortir com van poder: és just que ara algú es llenci a un mar de documents per mirar de retornar-els-hi una mica de vida.

Mercè Colomer Bartrolí
Arenys de Munt, agost de 2006

1.- El marc històric: la Guerra de Successió

No es pot entendre la trajectòria vital de Ramon Sans de Monrodon sense conèixer el context històric que li va tocar viure, el de la disputa per la successió al tron d'Espanya un cop mort el darrer dels Habsburg o Àustries, Carles II, l'any 1700. Dos n'eren els pretendents com a parents més propers: el duc Felip d'Anjou, nét del rei de França Lluís XIV i de la infanta Maria Teresa, filla de Felip IV d'Espanya, d'una banda, i de l'altra, l'arxiduc Carles d'Habsburg, fill de l'emperador Leopold d'Àustria i també descendent d'una altra filla de Felip IV i nebot, a més, de la segona esposa del darrer Àustria, Carles II. Les intenses intrigues que es van teixir a la cort de Madrid entre diplomàtics d'ambdós bàndols, l'austríac i el francès, van acabar donant com a resultat un testament signat «in extremis» pel moribund rei Carles II a favor de Felip d'Anjou, que va ser immediatament proclamat rei d'Espanya amb el nom de Felip V, sota el patrocini del seu poderós avi Lluís XIV.

En principi, va semblar que la majoria de potències europees, exceptuant l'Imperi austríac, acceptaven la nova situació. L'ambició desmesurada de Lluís XIV, però, va congriar molt aviat una complexa aliança en contra seva: Anglaterra, Holanda, Àustria, Dinamarca, alguns principats alemanys, el ducat de Savoia i més endavant Portugal, van constituir la Gran Aliança de La Haia per defensar-se de l'expansionisme francès: començava la Guerra de Successió espanyola (1702-1715) que tan greus conseqüències tindria pels catalans, entre elles la pèrdua de les lleis pròpies de Catalunya per la implantació del decret de Nova Planta per part del govern de Felip V, vencedor de la contesa. De fet, aquesta guerra, una autèntica guerra mundial del seu temps, ja que també es traslladà a les colònies dels estats contendents, es va començar a decantar per la banda dels Borbons, Lluís XIV i Felip V, quan l'arxiduc Carles, que havia estat coronat rei d'Espanya a Viena l'any 1703 amb el nom de Carles III, va ser entronitzat com a Carles VI, emperador de l'Imperi austríac l'any 1711 per mort del seu germà Josep I quan es trobava en plena lluita per la consecució del regne d'Espanya. Els aliats, especialment Anglaterra, van recelar d'uns Habsburgs excessivament poderosos com abans ho havien

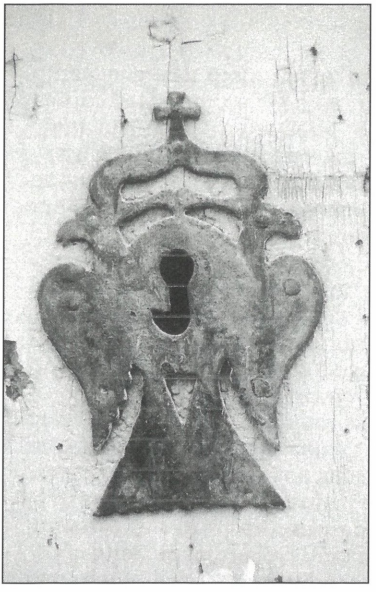

Panys austriacistes, testimonis de l'adhesió a Carles d'Àustria, a Arenys de Mar i Arenys de Munt.

fet dels Borbons i van encetar el camí dels tractats de pau després de molts anys d'equilibris en les costosíssimes accions militars: les paus d'Utrecht (1713) i Rastadt (1714) senyalen la fi de les hostilitats.

Però Catalunya quedarà atrapada en aquest conflicte d'interessos de les grans potències, especialment per part d'Anglaterra, que es desentendrà dels compromisos que havia contret amb els catalans l'any 1705 pel Pacte de Gènova, i els abandonarà, juntament amb la resta d'aliats, a mercès de les tropes felipistes que, a les ordres del duc de Berwick, completaran la conquesta de Catalunya l'any 1714 amb la capitulació de Barcelona (11 de setembre) i la de Cardona (18 de setembre). Mallorca i Eivissa resistiran fins el juliol de 1715. Gibraltar i Menorca havien estat conquerits pels anglesos al 1704 i al 1708 respectivament: Menorca no retornarà a mans espanyoles fins a la Pau d'Amiens (1802). Gibraltar encara no hi ha retornat.

Foren molts els catalans austriacistes, és a dir, partidaris de l'Arxiduc, que s'exiliaren a la cort de l'emperador Carles VI, a Viena, per por de les represàlies dels felipistes dits també botiflers.

La pau definitiva no arribarà fins l'any 1725 amb la signatura de la Pau de Viena entre l'Espanya de Felip V i la Cort Imperial de Carles VI, que va mirar de restituir les confiscacions de propietats que d'una banda i de l'altra s'havien produït, entre altres qüestions.

Tant la guerra com l'exili tindran una importància cabdal en la vida de Ramon Sans de Monrodon.

El Duc Felip d'Anjou

L'Arxiduc Carles d'Habsburg

2.- El personatge

Ramon Sans de Monrodon va néixer al casal de Mont-rodon, a Taradell, fill de Francesc Sans de Miquel i de Maria de Monrodon i de Mas, pubilla i hereva única, per mort sobtada del seu germà i renúncia de la seva germana gran, monja. Per part de pare venia d'una família originària de la Cerdanya que havia anat ascendint dins l'escala social fins a arribar a ciutadans honrats de la ciutat de Barcelona, nom que rebien els membres del patriciat urbà, assimilats als cavallers.

Ramon fou batejat el 18 d'abril de 1697 a la parròquia de Sant Genís de Taradell i va morir l'1 de juny de 1754 a Barcelona. La seva vida va estar fortament marcada per la Guerra de Successió, especialment pel setge que Barcelona va patir de 1713 a 1714 per part de l'exèrcit borbònic comandat pel duc de Berwick. Ramon hi va lluitar com a capità enquadrat a les forces de la Coronela, la milícia que tan eficaçment va defensar Barcelona, a les ordres del seu pare, el general de batalla Francesc Sans de Miquel i de Monrodon, reconegut partidari de l'arxiduc Carles com a rei d'Espanya. Ramon era, doncs, un austriacista.

Després de la desfeta de l'11 de setembre de 1714, Ramon va acompanyar voluntàriament el seu pare a presidi a Hondarribia (Fuenterrabia) durant cinc anys. Les hisendes els foren embargades pels felipistes vencedors. En tornar tots dos a Barcelona a finals de 1719 es dedicaren sobre tot a refer el malmès patrimoni. La Pau de Viena, signada entre els antics contendents l'any 1725, d'una banda, l'arxiduc Carles reconegut rei a Catalunya del 1705 al 1713, convertit posteriorment en Carles VI emperador d'Àustria, i de l'altra l'antic duc d'Anjou, Felip V rei d'Espanya, preveia el retorn de les propietats confiscades als austriacistes: però no resultarà tan senzill a la pràctica.

L'any següent, 1726, el pare, Francesc Sans, decideix marxar a l'exili, a Viena, acompanyat d'un altre fill seu, Miquel, eclesiàstic, per mirar de cobrar una pensió com a militar d'alta graduació al servei de l'Emperador. Abans, però, fa donació de tots els seus béns al seu fill gran i hereu, Ramon Sans, que, assumint-ne la responsabilitat, ha de tenir cura del patrimoni de la casa Sans-Monrodon, vetllar per les seves germanes petites i sobre tot, redreçar la malaguanyada economia familiar. El pare li anirà enviant diners sempre que podrà, malgrat les penúries i dificultats que

trobarà a la cort vienesa.
La idea de «casa», per a ells, va més enllà dels simples familiars presents, en aquest cas germans i fills, que constitueixen pròpiament la seva família. Francesc Sans de Miquel, i això era habitual a l'època, va assimilar als seus propis cognoms el de la seva esposa, Monrodon, un nom i una categoria social superior. La «casa» vindria a ser com una mena de sedimentació generacional, una ascensió social i econòmica absolutament normal en qualsevol família, però més accentuada dins l'àmbit de la petita noblesa, assimilant a cada graó tota la càrrega del passat i amb un fort desig de projectar-se cap el futur: aquest sentiment de fer seguir la «casa» a qualsevol preu podria explicar que el general decidís sol·licitar el perdó de Felip V, més per salvar l'hereu, Ramon, que representava el futur dels Sans-Monrodon, que no per salvar-se ell mateix, ja prou desenganyat, tal com es desprèn de la lectura del plec de les seves cartes des de l'exili vienès.
L'any 1729 Ramon Sans de Monrodon es casarà amb Maria Francisca de Sala i de Sala, pubilla de Can Sala, a la parròquia de Sant Martí d'Arenys, Arenys de Munt, on viurà des d'aleshores i on naixeran els deu fills de la parella. Maria Francisca serà la darrera propietària que portarà el cognom Sala: des d'aquell moment els propietaris de Can Sala es diran Sans fins a la mort de Josep Sans i de Moran, a finals del segle XIX.
Tot i que, en aparença Ramon Sans pot semblar poc rellevant històricament parlant, l'abundant documentació conservada a l'arxiu familiar ens permet elaborar una interessant reconstrució d'una vida absolutament condicionada per la Guerra de Successió i les seves conseqüències, i, el que és determinant per a nosaltres, apropar-nos a un joveníssim heroi de l'11 de setembre de 1714 que va acabar refent la seva vida a Arenys de Munt : Can Sala va significar per la casa Sans-Monrodon el redreçament que tant ansiosament desitjava el general Sans, el seu pare.
Ramon és un personatge marcat per les convulses situacions que va viure: el pare, militar destacat en el bàndol austriacista, va determinar que l'hereu, forçat per les circumstàncies, seguís la carrera de les armes, una carrera, estroncada per la desfeta de 1714, que el va convertir en capità de granaders amb només 16 anys. Ramon té perfectament assimilat, perquè així li venia inculcat no únicament pels dictats del seu pare sinó també pels llinatges a què pertanyia, el paper d'hereu, la càrrega de responsabilitats que aquesta situació comportava des de vetllar pels patrimonis de les dues cases fins a tutelar les seves germanes petites. Es va convertir en el cap de família per delegació del seu pare, absent a l'exili vienès. No tenim, fins ara, constància de cap escrit on manifestés alguna opinió política, però donades les seves circumstàncies particulars

de perdedor, més li valia no mostrar res. Els escrits que hem pogut trobar de Ramon es refereixen tots a l'administració familiar de les hisendes: rebuts, reconeixements de deute, factures, plets... Sembla com si Ramon i Maria Francisca haguessin passat la vida pledejant, a més de criar deu fills.

Ramon Sans de Monrodon va morir a Barcelona l'any 1754 als 57 anys d'edat.

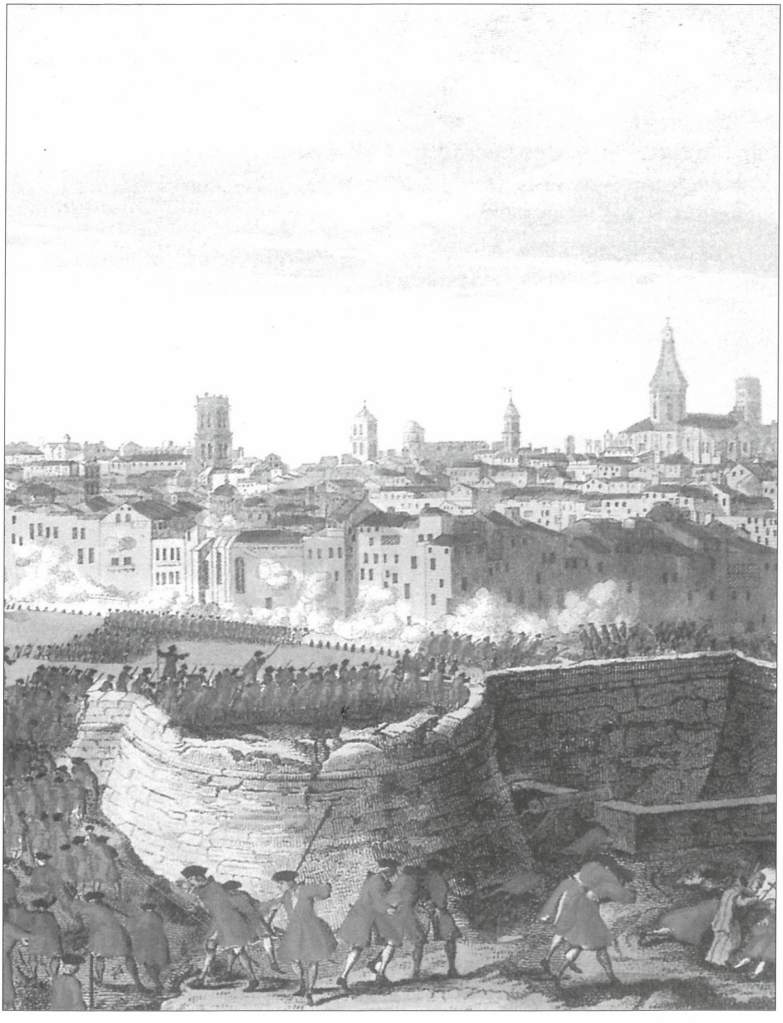

El setge de Barcelona (1714)

3.- Els avantpassats

Ramon Sans de Monrodon és un home típic de l'Antic Règim: religiós, obedient al pare, assumint amb conformitat i resignació les càrregues d'hereu de dues nissagues prou importants, especialment la de Monrodon, es va trobar, doncs, condicionat per una situació que no podia defugir. Queden encara lluny els temps en què homes i dones, sobre tot aquestes, podran decidir el propi destí per ells mateixos: la condició social, el sexe, els interessos de les cases, entenent com a «casa» la suma dels antecedents familiars i la dimensió social del llinatge tenen un pes primordial en la vida de les persones en els inicis del segle XVIII, tal com també ens subratlla en el pròleg el mateix Marquès de Saudín.
Per conèixer la importància del bagatge de la responsabilitat familiar d'en Ramon Sans és procedent acostar-se als antecedents de les dues branques, la dels Sans i la dels Monrodon.

3.1.- La Casa de Sans

Els orígens coneguts de la nissaga Sans comencen amb Francesc Sans i Còdol, mercader establert a Puigcerdà cap a la primera meitat del XVI que es va casar l'any 1532 amb Caterina Manegat de Comellas i fou ennoblit al 1585; fills seus fóren Guillem Sans i Manegat, burgès honrat de Puigcerdà, Francesc Sans i Manegat, notable jurisconsult del Consell Suprem d'Aragó que morí a Madrid el 1612, i Lluís Sans i Manegat (Puigcerdà, 1547), eclesiàstic que va detentar nombrosos càrrecs fins que fou nomenat, primer, bisbe de Solsona (1596-1612), i finalment, bisbe de Barcelona (1612-1620).
El fill de Guillem Sans i Manegat i Arcàngela, de nom Francesc Sans, nascut a Barcelona, es va casar amb la seva cosina germana, Lluïsa Sans i Dalmau, va ser ennoblit per Felip III (1618) i admès a les Corts el 1626. Va morir l'any 1628 deixant cinc fills, entre els quals el gran, també de nom Francesc, va arribar a ser canonge de la catedral de Tarragona.
El tercer fill, Lluís Sans i Sans, nascut el 1607 a Barcelona, també va ser habilitat com a noble per assistir a les Corts de 1626. Es casà el 1638 amb Maria Puig i Quintana i foren pares de Ramon Sans i Puig, canonge de la catedral de Barcelona fins a la seva mort (1692) i de Francesc Sans i

Puig, que assistirà com a membre del Braç Militar a les Corts de 1701-1702, convocades per Felip V, on hi va defensar amb energia els drets i privilegis de Catalunya. Del seu matrimoni amb Maria de Miquel i Descatllar en van néixer dues filles, religioses totes dues, i tres fills, el major dels quals, nascut a Barcelona el 1667, és el pare de Ramon, el militar austriacista Francesc Sans de Miquel.
Així, doncs, el seu és un entorn barceloní dins de la petita noblesa, avesat als estudis i als tractes amb eclesiàstics i doctors en lleis i amb vocació militar a la família. Pel que fa els seus altres germans, Ignasi, jurisconsult, ocupà càrrecs rellevants en el govern de l'Arxiduc, participà en la mobilització de milícies i va ser jutge de la Reial Audiència; Lluís fou, així mateix, militar adscrit a la Coronela com a capità del regiment d'infanteria de la Concepció i va morir en el setge de Barcelona el 1713.
Francesc de Sans i de Miquel, un home amb cultura, amb personalitat, entès en història militar, s'uní en matrimoni, el 16 de juliol de 1690 a la parròquia de Sant Miquel, de Barcelona, amb l'hereva de l'antic senyoriu jurisdiccional del castell de Mont-rodon, Maria de Monrodon i de Mas, de qui adoptaria el cognom unint-lo als seus, ja que aquest enllaç suposava una promoció més a l'escalafó nobiliari del seu llinatge, a més d'estar contemplat en una clàusula del testament del pare de Maria, Miquel de Monrodon. Vinculat a la plana de Vic Francesc Sans de Miquel i de Monrodon exercirà com a senyor jurisdiccional de la zona i allà neixeran molts dels seus fills, fins que la família va decidir instal·lar-se a Barcelona.
L'any 1700 entra a l'Acadèmia dels Desconfiats, una institució literària i històrica fundada per un grup de nobles i eclesiàstics majoritàriament partidaris de l'arxiduc Carles, és a dir, austriacistes. L'Acadèmia celebrà sessions fins a 1703 i fou dissolta, com tantes altres institucions, després de la victòria de Felip V. És considerada l'antecedent més immediat de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Un dels seus descendents, l'erudit Joan Sans de Barutell (1756-1822) en serà també membre.

3.2.- La Casa de Monrodon

En aquest treball utilitzarem la forma del cognom «Monrodon» i no la de «Mont-rodon» perquè és aquella la que utilitza Francesc Sans en la signatura dels seus escrits, tot i que possiblement la correcció ortogràfica ens hauria de fer decantar per la segona opció, que farem servir pel topònim. Entenem que, com a homenatge al general Sans, que va respectar el cognom que com a pubill li pertocava, hem de respectar nosaltres la forma que ell va utilitzar en tot moment.
Els primers testimonis sobre la família Monrodon arrenquen d'un

document de 1128 on hi consta la signatura de «Raimundi Bonifilii de Monterotundo» com a batlle del lloc, sota el domini del senyor del castell de Taradell. Els Monrodon seran cavallers i més endavant ciutadans honrats de Vic i Barcelona i arribaran alguns a tenir càrrecs reials, com ara agutzils, però no tindran mai títols baronals ni marquesals ni concedits per la reialesa. Arribaran a posseir la jurisdicció civil del territori dels volts del casal exempt de la jurisdicció del senyor del castell de Taradell des de mitjan segle XV.

La personalitat més pregona dins de la família és, sens dubte, la del frare Guillem de Monrodon (1165-1229), mestre del Temple i tutor del rei Jaume I. La família anirà creixent en possessions i prestigi durant els segles XIII i XIV mercès a emparentaments amb altres llinatges importants d'Osona, i entrarà en una etapa de prosperitat fins la primera meitat del segle XV. Seguirà un període d'estancament i allunyament de molts senyors del seu casal, convertint-se en ciutadans que miraran de viure de les rendes del seu patrimoni.

Dins les grans famílies no hi faltaven a cap generació els fills dedicats a l'Església, especialment els que no havien de ser hereus o pubilles. Els marges d'ascens social, tant en el clergat regular com en el secular, eren tan o més possibles que a la societat civil i atorgaven als familiars una gran projecció en una societat profundament condicionada pels valors catòlics: capellans, canonges, frares, bisbes, monges, abats, abadesses eren molt habituals en els llinatges rellevants. Després de dos canonges a la Catedral de Vic, els Mont-rodon es situen a Girona cap a finals del segle XIII i del XIV, i així hi haurà a la Catedral de Girona dos bisbes i tres canonges originaris del casal de Monrodon. Són importants Bertran de Monrodon, rector de Caldes de Montbui, fundador d'un benefici a l'església de Santa Maria de Caldes i de dos a la capella de Sant Lleïr, a Sant Antoni de Vilamajor; el seu germà Ferrer, monjo benedictí i abat de Santa Maria d'Amer, gran impulsor de millores en les condicions dels pagesos de remença súbdits del monestir molt abans de la Sentència Arbitral de Guadalupe (1486); Arnau, germà dels anteriors, responsable d'importants obres de la catedral gironina a més d'implantar la celebració festiva de la Immaculada Concepció, impulsor de la devoció als Quatre Sants Màrtirs gironins, creador de la festa de Sant Carlemany, entre altres, en un espai familiar de la girola de la catedral i Bertran, nebot del bisbe Arnau, introduït a la carrera eclesiàstica sota la protecció de l'oncle, dedicat especialment a la millora de l'administració episcopal. La família Monrodon va continuar estretament vinculada a la ciutat de Girona i al seu clergat, com s'aprecia en la correspondència de Francesc Sans.

Durant els segles XV i XVI els Monrodon deixaran de ser nobles rurals

per convertir-se en ciutadans de Vic, en temps de desordres i conflictes complicats per la guerra civil entre la Generalitat i el rei Joan II, que van malmetre el casal. Pel que fa l'etapa barroca de la família volem exposar l'opinió textual del Dr. Antoni Pladevall, gran estudiós del tema i de la nissaga:

«És l'època que coincideix amb l'etapa d'introducció del barroc, un sistema que no és solament un corrent artístic, sinó tota una manera de viure que va afectar positivament els qui tingueren iniciatives, sobretot de tipus econòmic o comercial, i força negativament els qui vivien com a rendistes o fills d'uns plantejaments economicosocials heretats de segles. Aquest serà força el cas dels Montrodon, que basaven la seva fortuna en l'explotació de les terres annexes al casal i en la percepció dels delmes i tributs de reminiscències feudals. És per aquesta raó que veurem la majoria dels Montrodon sempre curts de butxaca i empenyorant delmes i finques per poder anar mantenint el seu rang.»

Després de la mort violenta de Miquel Joan de Monrodon, agutzil reial, en un incendi a Santa Coloma de Farners, provocat per una acció de revolta emmarcada en la Guerra dels Segadors (1640), la casa de Monrodon no va tenir sort amb els hereus. Les morts prematures van marcar el camí cap a l'extinció del cognom: efectivament, Maria de Monrodon, la mare de Ramon, es convertirà en hereva per mort accidental i prematura del seu germà Carles i per renúncia de la seva germana gran Marianna, monja benedictina. Maria de Monrodon i de Mas es casarà el juliol de 1690 amb Francesc Sans i de Miquel a Barcelona i aquest es convertirà en el pubill de la casa, acceptant el que el seu sogre havia volgut en testament i que va constar als capítols matrimonials: el que posseís l'heretat de Monrodon havia de prendre «el nom y armas de la Casa de Mont-rodon». Francesc Sans ho va complir, i Ramon, el fill, també, ja que ell era fill i hereu de Maria. Però els fills de Ramon Sans i de Francisca Sala abandonaran el gloriós cognom per dir-se només Sans i Sala. En una carta datada a Viena el 29 d'agost de 1754 i adreçada a Ramon Sans i Sala, Miquel Sans de Monrodon, just acabat de morir el seu germà Ramon, en recorda al nebot i hereu del llinatge la vinculació:

« El Correo pasado se me olvido escrivirte lo que hago aora que tu con tu vivesa no habras dejado de reparar; como era que mi Padre quando escrivia a mi Hermano Raymundo (que de Dios aya) siempre se firmava con el apellio de Sans Miquel y de Monrodon y en caso que no tubiste curiosidad de preguntar a tu Padre por que motivo lo hazia tu Abuelo, te

1

2

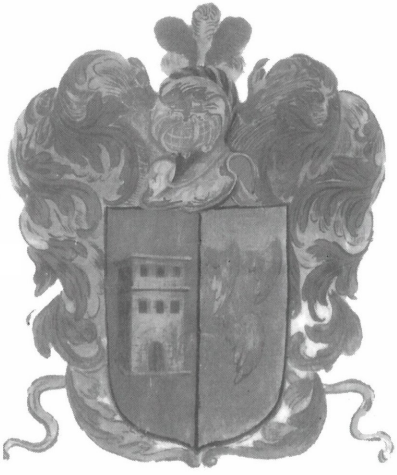

3

4

Escuts de les cases Monrodon (1,2), Sala (3) i Sans (4)

dire que el Padre de mi Madre que hera Dn Migl. Monrodon dispuso en su ultima volundad que en caso que su hasienda de Monrodon llegase el ultimo de sus Hijos siendo hembra como fue mi Madre el que se casase con ella que fue mi Padre thomase nonbre y armas de la Casa de Monrodon que quando no conviniese en lo que disponia en su disposicion pasase a otra Casa aquella hisienda de Monrodon por lo que mi Padre estandole muy bien aquel apelido y armas continuo en quantas ocasiones thuvo en firmarse en las cartas ha escrito a tu Padre y en quantas ocasiones se le han ofresido, y jusgando Mi Padre que ati tanpoco te esta mal mayormente por no entrar en una liza que siempre son odiosas con los que pueden pretender sobre tal disposicion seria de parecer mi Padre que tu alomenos no hasiendolo en todo como lo ha echo el, en quantos actos se te ofresieren de dicha asienda te firmes con el apelido de Monrodon, que no fuera por otro, que por Uti Dominus Castri de Monte Rotundo, que por tal es señor y dador de muchos beneficios y entre otros de la Papordia de Sat. Ley del Beneficio de los Santos 4 Martires de Gerona que yo obtengo como desendiente y Hijo de aquella Casa, otro en Caldes de Monbuy y otros de menor importansia en la capilla del Casal de Monrodon y el eredero responde adsum y entonses le dan lo que le coresponde que es una entiguidad de la Casa que no es bueno dejarle perder; esto es todo lo que me ha paresido prevenirte por si lo ignoravas de aqui haras lo que te te parasiera que supongo sera thomar el pareser de mi Padre...».

Ramon Sans i Sala no va seguir els consells del seu avi ni del seu oncle: es va sentir més vinculat a Can Sala i a Arenys de Munt que no pas a Mont-rodon i a Taradell. La seva darrera voluntat serà la de ser sepultat a la tomba familiar davant de l'altar del Roser a l'església de Sant Martí d'Arenys de Munt (1791), com més tard ho serà també la del seu fill Bonaventura Sans i Barutell (1806).
En canvi, Maria de Monrodon, esposa de Francesc Sans, morta l'any 1712, va voler ser enterrada a la capella de Santa Maria de Mont-rodon i Maria Francisca Sala, esposa de Ramon Sans, voldrà ser-ho a Santa Maria de Blanes, on havia estat batejada (1789).

3.3.- La Casa de Sala

La documentació sobre el llinatge Sala arrenca del segle XIII, en la confirmació a Pere de Sala i descendents de la possessió del mas Sala, dependent del monestir de Sant Pol i en la batllia patrimonial de Canet i més tard en la d'Arenys, cosa que facilità l'expansió econòmica dels Sala

juntament amb un augment de la consideració social. Es tractava de pagesos benestants, enriquits amb la tinença de les batllies i l'extensió de les terres del mas Sala. L'ascens social es materialitzarà a cada generació entroncant amb famílies importants del Maresme que faran créixer els recursos i les relacions de la nissaga fins a generar dues branques, els Sala-Alemany i els Sala-Vivet, que acabaran confluint en acabar el segle XVII, figurant gairebé tots com a mercaders.
Seguint l'estudi que Benet Oliva ha elaborat sobre els Sala des del segle XIV al XVII es poden resseguir aquestes línies ascendents en la projecció social del llinatge Sala, l'encertada política matrimonial i patrimonial que els portarà, per exemple, a emparentar amb els Tria: Marianna es casarà l'any 1593 amb Pere Antic Tria, hereu de la família que posseïa la batllia natural d'Arenys.
I no només al Maresme s'estenia la xarxa de relacions de la família: Argentona, Mataró, Dosrius, Llavaneres, Vallgorguina, Badalona però també Vic o Montmeló.
A cada generació apareixerà el desig de consolidar la posició, com ho fa Francesc Sala i Cabanyes amb el seu segon fill, ja que el primer, Francesc havia mort sense fills: Bernat Sala (1628-1684) va ser fet hereu pel pare que va fer un fideicomís perpetu de totes les seves heretats i hisendes i a més:

«.. institui i funda en la Igl. Parroql. de St. Marti de Arenys una missa celebradora perpetuament en lo altar de Na. Sra. haont esta fundat lo benefici que reb lo delme de Canet i St. Iscle que es Patronat de la Casa de Sala...»

Seguint la tendència tan ben marcada pels seus antecessors, Bernat farà una altre salt cap amunt en l'escala social: es casarà l'any 1646 amb Magdalena Fontanella, amb un dot quantiós, però amb una posició social millor encara: era néta d'un jurista i ciutadà honrat , Joan Pere Fontanella, conseller en cap de Barcelona i filla de Josep Fontanella també ciutadà honrat i regent de la Reial Cancelleria, un llinatge vinculat als òrgans de poder del país. El fill, Josep de Sala i Fontanella (1651-1706), que obtindrà el privilegi de noblesa es casarà l'any 1680 amb Gertrudis Vivet, mentre les filles contrauran també matrimonis molt adequats. Per exemple, Maria Àngela Sala i Fontanella es casarà l'any 1690, el mateix any en que es casen Francesc Sans i Maria de Monrodon, amb el cònsol holandès Joan Kies, un influent i important mercader establert a Tarragona des d'on controlava l'exportació de vins i aiguardents i que aconseguirà més endavant un privilegi militar de cavaller de Carles II. Posteriorment serà

represaliat per Felip V.
Cap el 1600 tots els fills consten ja com a mercaders i constituiran la base de les dues branques Sala, els Sala-Alemany i els Sala-Vivet, que acabaran confluint en l'esmentada Maria Francisca Sala i Sala, esposa del nostre Ramon Sans.
Bernat Sala es casarà (1601) amb Elena Alemany, de Blanes, filla d'un ric mercader, Esteve Alemany Florit, amb un important patrimoni compost per hisendes, censos, cases, i altres prebendes, a Fogars, Hostalric, Vidreres, Vilablareig, a Arenys, a Barcelona, i evidentment a Blanes on hi quedarà una especial vinculació de la família Sala. En el testament (1621) Esteve Alemany vincularà el seu abundant patrimoni i farà hereu el seu nét Bernat Sala que haurà d'afegir el cognom «Alemany» al cognom patern, formant així la branca Sala-Alemany de Blanes.
El fill d'aquest, de nom Francesc, serà el clavari de la construcció de la nova església i del campanar de la parròquia de Sant Martí d'Arenys, encapçalarà la representació de la universitat d'Arenys, el que seria avui el consistori, i gaudirà d'una consideració social que anirà augmentant fins a arribar l'any 1632 en què el seu hereu Francesc obtindrà privilegi de noblesa amb un decret reial on es destacava la qualitat i l'antiguitat de la Casa, ja que va presentar pergamins, possiblement no massa autèntics, que fins els relacionaven amb l'època de Carlemany. Ja abans, vers 1432 havien aconseguit sortir del control del monestir de Sant Pol i començat a actuar com a senyors alodials establint altres pagesos en les seves terres per tal que els paguessin censos i els retessin homenatge.
A l'hereu següent, Francesc Sala-Alemany (1648-1691) el trobem esmentat com a padrí de bateig de Francesc Sans i Miquel l'any 1667, a la parròquia de Santa Maria del Pi, de Barcelona, fet que demostra que existien relacions prou estretes entre les famílies Sans i la Sala, cosa que ajuda a entendre la conveniència del matrimoni entre Maria Francisca Sala i Ramon Sans.
Aquest Francesc Sala-Alemany, es casarà l'any 1680 amb Maria Santgenís, pubilla hereva d'un ric mercader també en plena ascensió social, ciutadà honrat de Barcelona que s'havia enriquit fent negocis amb els francesos. Aquesta parella va tenir dos fills: Tiburci, eclesiàstic i doctor en lleis i l'hereu, Francesc, que es casarà l'any 1703 amb la pubilla hereva, i parenta seva, Maria Teresa Sala-Vivet, aconseguint així la reunificació patrimonial de la casa Sala. Francesc Sala-Alemany Santgenís va morir l'any 1736 a Arenys de Munt, a Can Sala, però va voler ser enterrat a Santa Maria de Blanes, igual que ho voldrà també la seva dona, Maria Teresa Sala-Vivet. Més pubilles, ja que aquest matrimoni tindrà una única filla, la ja esmentada Maria Francisca Sala-Alemany i Sala-Vivet, futura esposa de

Ramon Sans de Monrodon, que acumularà a les seves mans un patrimoni més que notable a més de les condicions de noblesa que els avantpassats d'una i altra banda havien anat aconseguint. L'oncle Tiburci Sala serà el que negociarà aquesta unió. Els Sala, igual que els Sans eren austriacistes, un element més a favor de Ramon Sans.

Can Sala de Dalt

4.- Infantesa i entorn familiar

De fet, Ramon segurament va tenir poc temps per gaudir de la infantesa, però el podem imaginar corrent pels voltants de l'impressionant casal/ castell de Mont-rodon, potser jugant amb les seves germanes grans Eulàlia i Gertrudis, i amb els germans més petits: Miquel, Carles, Maria Francisca i Teresa, a qui deien afectuosament «Taro», nascuts la majoria a Taradell. La mare, Maria de Monrodon, que havia nascut en el mateix casal l'any 1670, morirà prematurament l'any 1712.

No eren temps per allargar massa la infantesa, especialment si el pare estava dedicat a la carrera militar en temps de guerra. Els fills del matrimoni Sans-Monrodon van iniciar-se aviat a la vida adulta: la gran, Eulàlia, es casarà l'any 1709 amb un noble romà, el marquès Egidio Ursaya i de Thomasi, del qual ens han arribat escasses referències, però sabem, per la correspondència entre el seu pare, Francesc, i el seu germà Ramon, que aviat es va trobar sola, sense marit ni fills, i que va arribar a Viena, possiblement vídua, cap el 1730, on sol·licità més endavant una pensió a l'emperador Carles al·legant els serveis prestats pel seu pare a la causa imperial.

La segona filla, Gertrudis, es casarà ben jove amb el comte italià Josep de la Torre Tassis, i marxarà a viure a Roma en el decurs de l'exili de 1713. El seu fill Michele de la Torre Taxis i de Sans arribarà a ser príncep de Taxis, segons ens explica el cronista Francesc de Castellví, company d'armes dels Sans-Monrodon i autor de les *Narraciones históricas*, que són la font principal de coneixement d'aquells fets.

Miquel i Carles seran eclesiàstics, el primer, beneficiari de la catedral de Girona, de l'altar dels Quatre Sants Màrtirs, acompanyarà el seu pare a l'exili vienès i el segon, que en principi volia ser militar, acabarà sent també eclesiàstic i paborde de Sant Lleïr: viurà un temps a Roma, a casa de la seva germana Gertrudis i també un temps a Viena, amb el seu pare i el seu germà Miquel. Cap al final de la vida del general Sans, mort el gener de 1757, confluiran a Viena quatre dels seus fills: Miquel, que l'acompanyava des de sempre; Eulàlia, que va deixar Barcelona per anar a viure amb el pare, potser incòmoda amb el germà Ramon; Gertrudis de Tassis, que deixa Roma juntament amb el seu fill, convertit en príncep de Tassis i també Carles, l'altre clergue de la família.

De les dues germanes petites que s'estaven al convent de Sant Pere de les Puel·les, de Barcelona, durant els avatars de la guerra i el posterior empresonament del pare i del germà, Maria Francisca, nascuda a Taradell l'any 1704, farà un bon matrimoni l'any 1734 amb Jaume de Càncer i de Bellver, germà de Teresa de Càncer, casada amb Bonaventura de Barutell, baró d'Oix i de Bestracà, que seran pares de Marianna de Barutell, que es casarà amb en Ramon Sans i Sala, i serà en un futur, per tant, senyora de Can Sala. A Maria Francisca, a més del dot, se li donarà l'heretat Torreblanca de Sant Boi de Llobregat pertanyent als Sans.
La petita, Teresa, Taro, com l'anomena afectuosament el pare, nascuda el 1705 també a Taradell, arribarà amb el temps a ser abadessa de Sant Pere de les Puel·les i una dona important per les seves accions i el seu capteniment.

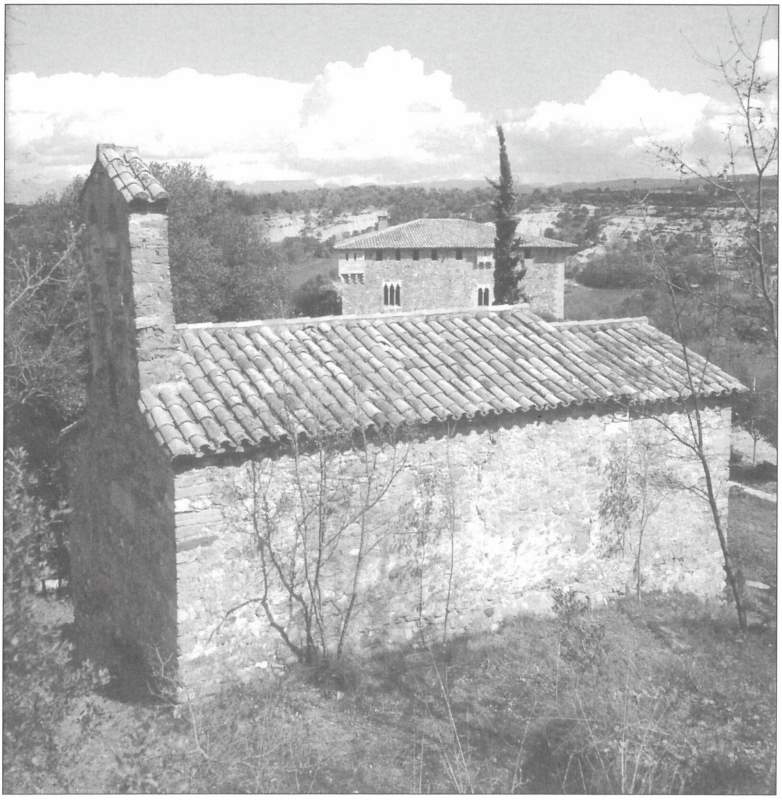

El casal de Mont-rodon al fons. En primer terme, la capella de Santa Maria

5.- Vida militar: lluita i presidi

La vida militar de Ramon Sans és breu però molt intensa. El seu pare, Francesc Sans de Miquel i de Monrodon, tinent coronel d'una de les tres companyies del Regiment de la Diputació del General de Catalunya, va deixar la plaça de Castellciutat, a les ordres del general Josep Moragues, per baixar a lluitar a Barcelona el 1713, juntament amb les forces de la Coronela, la milícia gremial organitzada per defensar la ciutat de Barcelona.

Aquesta força mililtar s'estructurava en sis batallons, cadascun d'ells amb vàries companyies que arribaven als 90 homes, amb oficialitat diversa. Ramon fou designat capità de granaders dins del mateix regiment del seu pare amb només 16 anys, però lluità tan valerosament com un home fet i dret en el duríssim assetjament que la ciutat patí per part de les tropes borbòniques comandades pel duc de Berwick durant l'estiu de 1714 mentre el seu pare, Francesc Sans, era nomenat general de batalla i actuava com a mà dreta del general Antoni de Villarroel, cap militar suprem a les ordres directes del Conseller en Cap.

Alguna de les intervencions de Ramon en el setge de Barcelona ens és descrita per Castellví: una sortida dels assetjats el dia 13 de juliol de 1714 per desfer els treballs dels assetjants. Ramon formava part d'un grup de 60 granaders juntament amb 300 milicians d'infanteria a les ordres del coronel José Íñiguez de Abarca que van atacar per la dreta. En conjunt l'acció va resultar onerosa en baixes pels defensors de la ciutat, però en Ramon es va distingir perquè va salvar el general Josep Antoni Martí, que havia caigut del cavall, i que més endavant desertarà el 15 d'agost de 1714.

Un cop rendida la ciutat de Barcelona, el dia 22 de setembre Berwick va fer atreure amb engany i faltant a la paraula donada, els tretze caps militars catalans dirigents de la defensa de la ciutat, entre els quals el general de batalla Francesc Sans, a casa del marquès de Lede, requisada a l'austriacista Sebastià Dalmau. Allà foren desarmats, escorcollats i detinguts i més tard conduïts a un vaixell que va salpar del port de Barcelona, rumb a Alacant, per tal de tancar-los a la presó d'aquella ciutat. Ramon Sans també hi era. De fet, sembla que hi va anar voluntariament per estar al costat del seu pare, tal com consta en un document de l'Arxiu

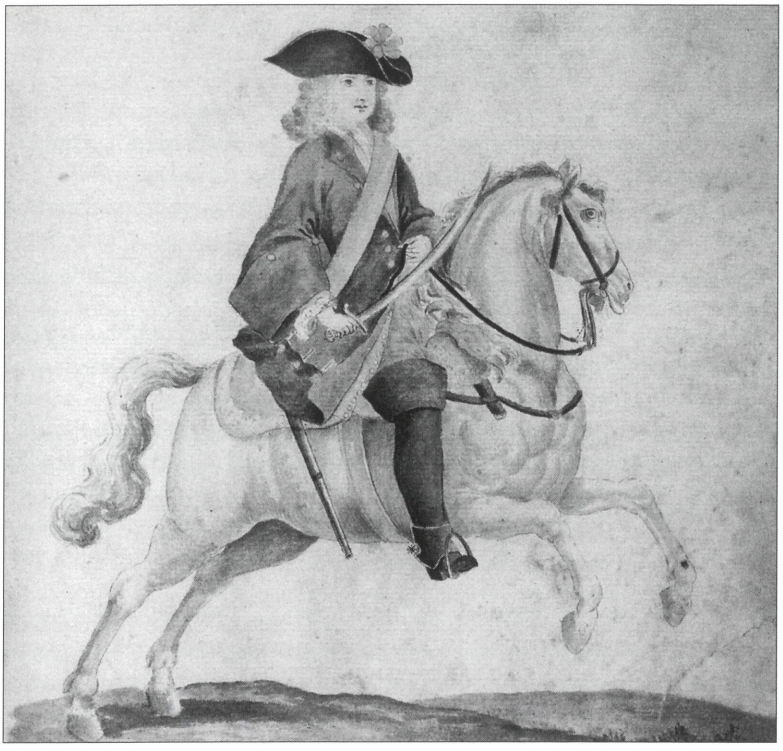

Soldat de cavalleria català

Restes de l'antic pla d'en Llull, escenari dels combats de l'onze de setembre de 1714

General de Simancas que diu:

«*Dn. Ramon Sanz y de Monrredon de edad de 17 Años [...] dice que haviendo sido llamado por Monsieur de Rivas; Mayor Grl. De Barzna; en su Casa; y haviendo llegado allí; me trataron como a preso; y preguntando yo a dicho Mayor general; si iba preso; me respondió: que no; y que solo iba para asistir a mi Padre [...]*» (Archivo General de Simancas, G-M 11. 1600), (Muñoz-Catà. *Repressió borbònica i resistència catalana*)

Finalment no seran tancats a la presó d'Alacant perquè no hi havia prou guarnició per vigilar uns presos tan perillosos, i es va decidir enviar-los ben lluny dels territoris de la Corona d'Aragó per tal d'incomunicar-los al màxim. Van ser repartits entre Pamplona, A Corunya, Sant Sebastià i Hondarribia (Fuenterrabia). Francesc i Ramon Sans van arribar al presidi d'aquesta darrera ciutat el 4 de desembre de 1714, juntament amb els generals Joan Baptista Basset i Josep Bellver, el coronel Joan Antoni Llinàs i el tinent coronel Juan Ramón Bordas, on seran retinguts sota unes duríssimes condicions.
Santiago Albertí, seguint la crònica de Castellví, explica que des d'Alacant, on es va fer un espectacle públic dels presos, ben engrillonats, i flanquejats per unitats de l'exèrcit felipista, els militars catalans van haver de travessar Espanya a peu per arribar als seus destins d'empresonament. No va ser així en realitat, no per cap sentiment de compassió, sinó per evitar fugues, com ho indica la carta de l'intendent de València datada el 27 d'octubre de 1714 a Alacant:

«*Muy Sr. Mio Esta mañana en siete calesas pagadas marcharon de este castillo los trece pressos sediçiossos, habiendose entregado al Capitan de Caballos Dn Francisco Palomar, que lo es del tercero Regimiento de Granada los seis: Baset: Belber: Sanz: y El otro Sanz: Bordas, y Linaz, para que los conduzca al castillo de fuente Rabia, para cuyo Gobernador le di carta, y les lleva con quarenta cavallos...*» (Archivo Histórico Nacional, Estado II, 742),

Arribaran a Hondarribia el 4 de desembre de 1714, segons escrit del governador de la fortalesa:

«*...El dia quatro de este llego a esta Plaza el destacamento de Cavalleria con los seis presos nombrados Baset, Berver, Sanz, Linaz, Bordas, y otro Sanz, y inmediatamente que el Comandante del destacamento hizo su*

entrega fueron puestos en las Prisiones que estaban prevenidas para cada uno donde se mantienen con la Guardia de un Capitan, un Theniente, un subteniente, un sargento, dos Cabos de Escuadra, y diez y seis soldados que es la correspodiente â la maior Cautela con que pueden tenerse...» (Archivo General de Simancas, G-M 11. 1600).

Es evident que aquest «otro Sanz» és en Ramon Sans de Monrodon, a qui ni tan sols esmenten pel seu nom, sinó com a acompanyant del seu pare, el general Sans. Tots els presos van haver de patir unes condicions molt dures: incomunicats, els passaven l'escàs menjar per un forat, sota la vigilància continua de dos oficials.
Alguns presos podien rebre diners procedents de les seves hisendes segrestrades per pagar-se la manutenció: així consta en un document, que el 9 de maig de 1716 es va manar lliurar a Francesc i Ramon Sans i a Joan Antoni Llinàs 2541 rals procedents dels seus béns confiscats per repartir entre ells, a raó de 4 rals al dia corresponents als mesos de gener a abril del dit any.
Francesc i Ramon Sans, juntament amb Llinàs, sortiran de la presó després d'haver lluitat a Sant Sebastià al costat de les defensors espanyols contra les tropes franceses de la Quàdruple Aliança, composta per Gran Bretanya, Holanda, Àustria i l'antiga enemiga, França, i d'haver obtingut el perdó del rei el 1719 per aquest fet.
Així, doncs, els Sans, pare i fill, van tornar a Barcelona a finals de 1719 havent iniciat els tràmits de petició perquè els fossin retornats els béns que els havien estat embargats, segons es despren d'un document de l'Arxiu Saudín on consta que van ser lliberats el 23 de setembre de 1719, en reconeixement de la seva participació en la defensa de Sant Sebastià:

«...ha venido Su Magestad usando de su Real Clemencia, en concederles su Real permiso para que puedan restituirse librementa a sus casas el referido Dn Francisco Sans Miquel y de Monrrodon, y su hijo Dn Ramon, y al goze de las haziendas que tenian en este Principado al tiempo del intruso dominio, sea mandado se desembarguen sus bienes, y la universal heredad que tenia embargados el Real Fisco en cabeza de dicho Dn Francisco en la presente ciudad y su distrito, partido de Llobregat, Valles, Vique, y otras partes y que se le restituyan assimismo todos los frutos, censos y demas productos desde el dia de la fecha de la expressada Real gracia.....participada por el Señor Dn Miguel Nuñez de Roxas, que enterado el Rey de la buena conducta, valor y zelo conque durante el sitio de San Sebastian y su castillo se portaron en su defensa los expressados Dn Francisco Sans y Dn Ramon su hijo naturales de

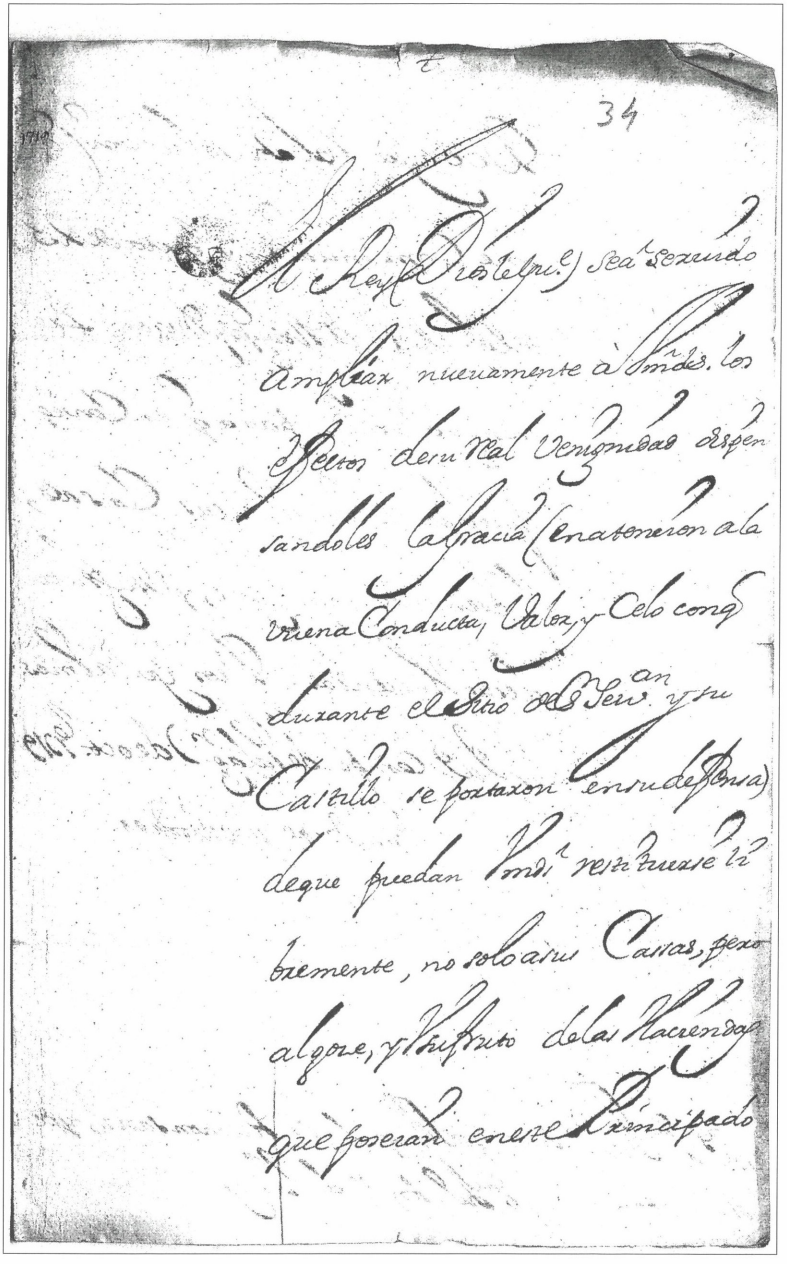

34

El Rey (Dios le gue.) sea servido
ampliar nuevamente a Vmdes. los
Seores de su Real Venignidad dispen
sandoles la Gracia (en atencion a la
buena Conducta, Valor, y Celo con q.
duzante el Sitio de Seu. an y su
Castillo se portaron en su defensa)
deque puedan Vmdes. restituirse li
bremente, no solo a sus Casas, pero
algone, y Usufruto delas Hacienda
que poseian en este Principado

Document signat pel Marquès de Castel Rodrigo, autoritzant el retorn dels Sans a casa se

De cuya Real Resolucion (Q.
me Comunica en Carta de 15
del Pr. Dr. Miguel Gz. Duran) Lo
vengo a V.md. para q. en Conseq.a
puedan restituirse a sus Casas,
libremente, y al gozo, y Usufruto
de sus Haciendas. Dios Gue. a V.md.
m.s a.s Campo de Palaz.n 7 de Oct.re 1713
Duran.s de Sabadrigo.

res. D. Juan.co Sanz y de Miquel; D. Ramon Sanz, y de
S. Monredon; y D. Jul.n Ant.o de Bring.

Cathaluña havia venido usando de su Real Clemencia y atendiendo a que estos sugetos han procurado desempeñar su obligacion en concederles su Real permiso para que puedan restituirse libremente a sus casas y al goze de la haziendas que tenian en este Principado al tiempo del intruso dominio...»

L'expressió «intruso dominio» es refereix als anys en què Catalunya va reconèixer l'arxiduc Carles com a rei d'Espanya, entre 1705 i 1714.
Hi ha una prova de l'arribada dels Sans, ja lliures, a Barcelona: una carta que van escriure al capità general de Catalunya, marquès de Castel Rodrigo el desembre de 1719:

« Señor,
Con el mas profundo rendimiento y veneracion nos revalidamos mi hijo Dn. Ramon y yo a la gustosa obediencia de V.E. participando a V.E. que en execucion y cumplimiento de la Real grasia y permiso que su Magestad (Dios le guarde) mediante el poderoso patrocinio de V.E. se ha dignado hazernos, salimos de la ciudad de Pamplona el dia 16 del pasado y llegamos en esta con toda felisidad el dia 5 del corriente. En ella nos tiene V.E. deseosos de merecer respectivas ordenes y frequentes ocasiones del mayor servicio y agrado de V.E. que obedeceremos con el gusto es de nuestra primera obligacion.
Barna. y Desbre. 9 de 1719.
Quedamos con todo Rendimiento a la obediencia de V.E.
Sus obligadissimos servidores
Dn. Francisco Sans Miquel y de Monrodon Dn. Ramon Sans y de Monrodon.»

Així, doncs, no és cert, com afirmen alguns historiadors, que els Sans van ser empresonats a l'alcàsser de Segovia a partir de 1719 i que hi van romandre almenys fins el 1723, per bé que, en reconeixement de la seva conducta en la defensa del castell de Sant Sebastià, se'ls va permetre circular lliurement per la ciutat: en Francesc i en Ramon Sans de Monrodon van arribar a Barcelona, ja lliures, el desembre de 1719.

6.- Retorn a Catalunya: la repressió fiscal i la recuperació del patrimoni. L'exili del pare

Durant el mes de setembre de 1719 s'inicia el procés de retorn dels béns embargats, les hisendes de Sant Boi de Llobregat i de Montcada, propietats dels Sans i la de «Vique», Vic, que es devia referir al casal de Mont-rodon. També se'ls va restituir una casa a Barcelona, a més dels censos que cobraven. Més endavant, i dins del tractat de pau signat a Viena el 7 de juny de 1725 entre l'emperador Carles VI i el rei Felip V s'hi preveu el retorn dels béns embargats als partidaris d'un i altre, però les coses no seran tan senzilles per a la família Sans, perquè els anys de guerra i de presidi no els havien permès vetllar per un bon rendiment de les terres. De la propietat de Sant Boi, per exemple, es diu a l'esmentat informe de devolució d'embargament que hi havia:

«...dos jornales de viña y diez y ocho de bosque destruhido y cortado, y otra casa con quarenta mojadas de tierra de conrreo de mala calidad y salitrosa».

No és estrany que Francesc Sans, en tenir notícia de la paga que molts dels seus antics companys d'armes rebien de la cort imperial, decidís marxar a Viena el juliol de 1727, per cobrar uns diners que podien ajudar a refer el malmès patrimoni de la casa. Es va trobar també amb el problema de la greu malaltia del seu germà Ignasi, entre 1724 i 1726, que el va fer demanar diners prestats que dificilment podia tornar.
Abans d'exiliar-se Francesc Sans va fer donació, el juny de 1727, de tots els seus béns al seu fill Ramon per tal d'evitar nous embargaments.
Havia arrendat per quatre anys la propietat de Mont-rodon, amb la possibilitat de pròrroga, ja que la família vivia a Barcelona, en una casa del carrer dels Banys.
De la lectura de les cartes que va enviar a Ramon des de Viena es desprén que va emigrar molt especialment per motius econòmics, derivats de la

seva situació política de vençut. A més, estava segur que sota la direcció de Ramon el patrimoni aniria més bé perquè considerava que ell té mala sort. Volia aconseguir que a Viena li reconeguessin els serveis prestats a la causa de l'emperador Carles i li paguessin el sou que corresponia a la seva condició de militar d'alta graduació, és a dir, el grau de tinent mariscal amb un sou de 400 florins. Al cap de gairebé tres anys li concediran un grau i una paga menors, general de batalla amb només 300 florins. Haurà de recòrrer a préstecs i empenyoraments per poder sobreviure ell i el seu fill Miquel, però fins i tot en aquestes circumstàncies tan penoses aconseguirà enviar diners a Ramon per ajudar-lo a tirar endavant la casa. Els plans del general Sans no eren, però exactament aquests: ell comptava estar-se a Viena el temps just per tenir fixat el sou, i un cop aconseguit això, marxar a Itàlia, a viure a Milà, Nàpols o Roma, on ja vivia la seva filla Gertrudis, marquesa de Tassis. També havia pensat tornar a veure el seu fill Ramon al cap de dos anys de no veure'l. Ell i el general Miquel Ramon i Tord, que també estava exiliat a Viena, havien d'anar a Milà per trobar-s'hi amb els respectius fills que haurien marxat junts de Barcelona. Però el destí va desfer un cop més els plans: el general Miquel Ramon, gran amic i company d'armes i d'exili de Francesc Sans, va morir la primavera de 1729, sense el consol d'haver tornat a veure el seu fill Josep. D'altra banda, el viatge de Ramon esdevindrà impossible al casar-se l'agost d'aquell mateix any amb Maria Francisca Sala i instal·lar-se a Can Sala iniciant un camí de pare de família molt nombrosa. Sembla certa, doncs, l'afirmació del general Sans de que a ell la sort no l'acompanyava.

Finalment, l'any 1753, mort ja l'emperador Carles, la seva filla l'emperadriu Maria Teresa li concedeix al general el reconeixement de Tinent Mariscal de Camp al servei de la Reina de Bohèmia i Hongria, mercès a les influències de la seva filla Gertrudis, ara ja princesa Tassis, que havia anat a viure a Viena també. Abans havia estat Coronel del Regiment de la Excma. Diputació de Catalunya.

Tot i que, a Catalunya, se'ls havien retornat els béns, la situació no deixava de ser incerta i molt insegura pels que tant s'havien significat a favor de la causa austriacista. Les autoritats borbòniques van decidir, en determinades conjuntures bèl·liques, l'embargament dels béns dels residents en terres de l'emperador Carles VI. Un exemple d'aquesta actitud es pot apreciar el 1734, en ocasió de la invasió borbònica de Nàpols en el context de la guerra de Successió de Polònia, quan es va confiscar altra vegada el patrimoni dels Sans-Monrodon pel fet de trobar-se el pare a Viena. La mesura va afectar el fill, Ramon, que es va lamentar en un escrit al rei l'any 1735, que no podien embargar uns béns que ja no eren del seu pare sinó d'ell mateix, a qui el pare havia fet donació abans de

marxar a Viena l'any 1727:

« ....mediante la nueva Providencia de Sequestro que se ha establecido, con los Sugetos que teniendo bienes en estos Reynos se hallen en el Imperio, en donde se halla el Padre del Suplicante se ha pasado por la Justicia a confiscar, y embargar los bienes expresados no obstante la referida Donacion....»

De fet, va haver de comparèixer davat del jutge de confiscacions per tal de demostrar que la donació de la propietat no era un sistema d'ocultació per evadir diners cap a l'Imperi: en el cas dels Sans sabem que va ser completament a l'inrevés: era el pare el que, de Viena estant, va anar enviant al fill tot el que va poder.
És a dir, que tot i estar emparat per les disposicions de la pau de Viena i que jurídicament els béns eren seus, pel fet de trobar-se el pare a Viena, a Ramon Sans se li van confiscar les propietats.

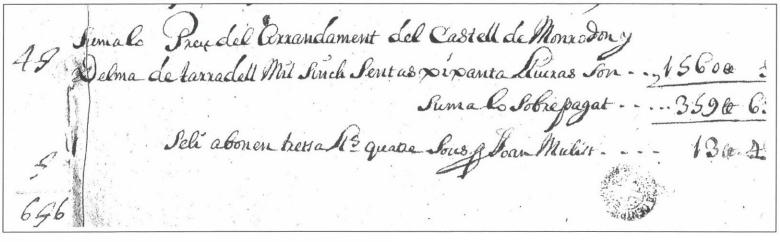
Suma lo Preu del Arrendament del Castell de Monrodon y
Delma de tarradell Mil Sinch Sentas y quanta Lliuras Ton - - 1560 0
Suma lo Sobrepagat - - - - 3590 6
Sell abonen tresta Ms quatre Sous Joan Mulist - - - - 130 4
5
696

Anotació de l'arrendament del castell, 1732

Aspecte actual del casal/castell de Mont-rodon

7.- Entroncament amb Can Sala

Gairebé segur que el casament de Ramon Sans de Monrodon amb Maria Francisca Sala i Sala va ser negociat per Jeroni Claresvalls i de Miquel, cosí del pare d'en Ramon, el general Francesc Sans i de Miquel, que ja es trobava a Viena, a l'exili, i per Tiburci Sala Santgenís, eclesiàstic, oncle de Maria Francisca. Aquesta ja havia contret anteriorment matrimoni amb Joan d'Albornós, unió anul·lada la primavera anterior, segons consta en una anotació al Llibre de Matrimonis de l'Arxiu Parroquial d'Arenys de Munt, causa que en grau d'apel·lació va portar el mateix Tiburci a la Cúria Metropolitana de Tarragona i que va durar de 1723 a 1728. A Maria Francisca la devien casar amb Joan d'Albornós quan només tenia setze anys.
Ramon ha de demanar diners prestats al negociant Joan Costa, de Vic, el juliol de 1729 per poder fer front a les depeses del seu casament. Continuarà obtenint diners del el mateix Costa mitjançant l'arrendament del castell de Montrodon entre 1730 i 1736.

El 7 d'agost de 1729 Ramon de Sans i de Monrodon es casa amb Maria Francisca de Sala-Alemany i de Sala-Vivet, nascuda a Blanes l'agost de 1707, filla i hereva de Francesc de Sala-Alemany i Santgenís i de Maria Teresa de Sala i Vivet essent testimonis Jeroni de Claresvalls i de Miquel i Miguel Francisco Duran, notari de Canet. Copiem l'anotació feta al quadern de notes sobre la família que es troba a l'Arxiu Saudín:

«Als 7 de agost 1729 lo Reverent Joseph Valls prevere y resident en la Iglesia de St. Marti de Arenys ab llicencia expressa del Sr. Vicari General de Gerona, asisti en lo matrimoni que per paraules de present contragueren Dn Ramon Sans y de Monrodon y Maria Francisca Sala y de Sala.»

Els capítols matrimonials especificaven molt bé, com era habitual a l'època, les condicions econòmiques que s'establien entre la nova parella. El matrimoni Francesc Sala i Maria Teresa Sala havia fet donació a la seva única filla Maria Francisca de la majoria de les seves propietats, però amb condicions:

«Item es pactat que en las escripturas que firmaran dits Srs. Esdevenidors conjuges y los seus hereus y successors que seran de la Casa de Sala de Arenys y de la Casa de Sala de Blanes se hagen de escriure ab lo cognom de Sans y Sala, y posar a las Armas lo escut de Sala. Item y finalment es pactat contingut i ajustat que dits Srs. Donadors hagen de donar com ab thenor del present Capitol donan facultat y ple poder y qual de dret sie necessari y menester a dits Srs. esdevenidors conjuges pera vendrer lo menos util y nociu de ditas haziendas donadas y compresas en la present donacio y heretament universal a efecte de poder lluhir y quitar los mals y carrechs que a dits Srs. Esdevenidors conjuges aparexera mes utils pera desaogo de ditas haziendas aconsellantse ab dits Srs. Donadors.»

El matrimoni Ramon Sans-Maria Francisca Sala va tenir deu fills en vint anys, tres nois i set noies, tots nascuts i batejats a Arenys de Munt. Quan els va nèixer la darrera filla l'any 1749, Ramon i M. Francisca ja feia un any que eren avis: el fill gran i hereu, Ramon Sans i Sala, casat amb Marianna de Barutell, residents així mateix a Can Sala, havien tingut el seu primer fill l'any anterior (1748).
Aquesta situació familiar, de família nombrosa portarà a Ramon i M. Francisca a demanar exempció d'impostos l'any 1750, perquè havien de mantenir moltes persones a casa: deu fills més la dona del gran, Marianna de Barutell, i el nét. Eren moltes boques per alimentar.
El matrimoni Sans-Sala passarà gran part de la seva vida envoltat de plets, requeriments de deutes, reclamacions... L'abundant documentació conservada a l'Arxiu Saudín ens mostra un Ramon sempre aclaparat per la necessitat de diners en metàl·lic no només per tirar endavant la família nombrosa pròpia, sinó també per dotar les germanes. La vida de Ramon Sans com a senyor rural es va desenvolupar en una permanent situació de precarietat econòmica accentuada per la rígida vigilància dels seus sogres: segons els capítols matrimonials signats per Ramon i Maria Francisca només podia utilitzar 500 lliures. De fet, vivia dels sogres, cosa que detecta molt bé el seu pare, que li escriu:

«Siento en el alma el mal estado te hallas sin tener medios para desempanarte de tus atrasos y mas el no poder acistir a tus hermanas mis queridas hijas del que quedo con el vivo sentimiento puedes persuadirte y mas la imposibilidad en que me hallo de no poder socorrerte, por no haver havido forma hazta aora de cobrar de Napoles nuestro sueldo, cosa que te asiguro me tiene bien mortificado, y empeñado deforma que si se retarda en cobrar me sera preciso vender la ropa para nuestro mantenimiento, haviendo havido para ello menester empeñar

algunas posadas de plata y esto te lo digo con toda verdad que no sabria mentirte haviendose acabado de hallar quien preste un dinero dende que murio Pedros que me socorria en quanto se me ofrecia ya que Payssa no puede mas por hallarse muy empeñado. No se discurrir la tenasidad de Eulalia en que escriba de mantenerse fuera de la Ciudad y de no pasar a vuestra companya ya que con esso se podia aorrar el mantener una casa mas, si bien como me dizes que vives de la limosna te haze el Sr. D. Francisco Sala tu suegro discurro puede ser esse el reparo de Eulalia que siendo este el motivo no me pareze mal fundado.»

A més, els germans, sobre tot els que havien marxat del país li reclamaran part de l'herència. Va començar Gertrudis, la princesa Tassis, quan encara vivia el pare, a reclamar la seva part de l'herència de la seva mare, Maria de Monrodon. Dins el plec de cartes de Viena de l'Arxiu Saudín es troba el detall curiós que Gertrudis li envia a Ramon una carta en italià reclamant la seva part del patrimoni Monrodon: com que Ramon no li va respondre, n'hi envia una altra al cap de pocs mesos en català amb aquests termes des de Viena el maig de 1749, que no és de la seva pròpia mà, però queda clar que demana el dot i el llegat sense excuses:

«Te escrich ab llengua tua, y mia materna, y ab caracter clar, y llegible, afin que per este cami no tingues que alegar escusas...»

Gertrudis havia posat la causa en mans del Marquès del Poal des de feia un any sense que Ramon s'avingués a lliurar-li diners. El pare, en aquest cas, es va posar a favor de l'hereu, de Ramon, perquè coneixia les dificultats pecuniàries per les que passava i la seva constant lluita contra els acreedors, agreujades per la família nombrosa. A l'Arxiu Saudín és molt abundant la quantitat de factures de sastres, de cerers, de candelers, de fusters i mestres d'obres.
Resulta curiós que els germans, des de Viena li reclamin sovint a Ramon diners, fins i tot Miquel, li'n demana perquè necessiten fer-se vestits nous ja que segurament seran rebuts per l'Emperadriu Maria Teresa. I Carles li sol·licitarà una tramesa de 100 doblons al mes per anar a viure a Roma i que Ramon se'ls cobri del benefici de Sant Lleïr, la capella de Sant Antoni de Vilamajor.
De Ramon Sans al seu pare ens han pervingut molt poques cartes, segur que la gran majoria es devien perdre en morir el general Sans, però n'hem trobat una de 1739, que devia ser un esborrany o una còpia:

« ... devo dezirle con bastante sentimiento mio que hasta oy no he tenido aun alivio ni forma como satisfacer los 400 flo. al Sr. Canut Rifos respecto

de haver cargado contra mi tantos trabajos, como VMerced. Si no quiere darme credito podra saber informandose de forma que mientres vive mi suegra solo puedo otilisarme de la hizienda de mi muger de unas quinientas llibras, no obstante ja dije a dicho Sr. Rifos que si queria algun partido de censo jo se lo venderia para satisfaçarla y aora nuebamente lo vere y dire lo mismo, y quando no quiere algun cienso si quiere tierra tambien gustoso se la dare, o bien que me ayuda a encontrar quien quiere thomarse alguna cosa afin de satisfazer lo que VMerced me tiene mandado.»

Realment temps difícils pels antics austriacistes represaliats, amb terres poc productives, pocs diners i cap possibilitat d'aconseguir un càrrec.
Ramon va morir el dia primer de juny de 1754 a Barcelona, on sembla que va viure els darrers anys de la seva vida, «al cap de vall de la Devallada de Santa Eulària en Barcelona», potser per deixar Can Sala a mans ja del que era el seu hereu, en Ramon Sans i Sala ja casat i pare de família. Va morir abans que el seu pare, tot i que aquest havia de suportar les dures condicions de l'exili vienès. De les cartes del pare es desprèn que Ramon no tenia una salut massa ferma.
És molt probable que Maria Francisca, la dona de Ramon, intervingués enèrgicament en contra de l'enviament de diners als familiars vienesos. Ens ho fan creure les cartes que, un cop mort Francesc, el pare, i Ramon, l'hereu, envien Miquel i Carles a la vídua Sans i al nou hereu, el seu nebot Ramon Sans i Sala, reclamant també part de la herència, ja que diuen que en fer donació el pare dels béns a Ramon l'any 1727, es va reservar mil lliures per llegar-les al morir. Aquest plet el van dur al Marquès de las Minas, Capità General de Catalunya perquè des de l'Audiencia de Barcelona se'ls fés justícia, ja que Miquel es creia amb dret de reclamar el que quedés d'aquestes mil lliures a més de les rendes del benefici dels Quatre Sants Màrtirs de la Catedral de Girona que el seu germà cobrava com a apoderat i del que no li havia enviat cap quantitat en tots aquests anys. Val la pena anotar la resposta de la vídua Maria Francisca:

«Respondió la sobredicha señora despues de muchos meses; a lo primero que no obstante que los bienes de Casa Sans y Monrrodon eran muy pocos, todavia estava pronta a darles los alimentos siempre que se restituyesen a su Patria y quisiessen habitar en su Casa: a lo 2º y 3º, que los bienes de dicha Casa eran vinculados y que Dn. Ramon havia disipado parte de ellos.»

Tot i que els germans van recórrer al suport de la germana petita, l'abadessa

de Sant Pere de les Puel·es Maria Teresa Sans de Monrodon, no se'n van sortir: Maria Francisca es va mostrar inflexible amb els cunyats ja que prou feina tenia per ajudar els seus deu fills.

D'altra banda, Francesc Sans havia atorgat testament militar a favor del seu fill Ramon com a hereu universal el 12 d'octubre de 1753 a Viena, escrit de la seva mà i segellat amb les seves armes, amb firma i segell de Juan Ziegey, Tinent general Auditor de Guerra de S.M. Imperial: perfectament vàlid, perquè va ser legalitzat pel secretari «del Ministerio Plenipotenciario Español en aquel reino». La realitat era, però, que Francesc Sans estava pràcticament a la misèria i poca cosa tenia per llegar a Viena, per això Miquel insistia en que la cunyada li enviés recursos des de Catalunya.

A la mort de Ramon, Maria Francisca va continuar portant amb mà ferma la gestió del patrimoni, com es pot veure en cartes del rector de Taradell en relació amb el castell/casal de Montrodon.

Maria Francisca va morir a Arenys de Munt el 2 de febrer de 1789 i va demanar ser enterrada a la tomba dels Sala a l'església parroquial de Blanes el dia següent, segons les seves últimes voluntats dictades el 17 d'abril de 1743 al notari Anton Comelles de Barcelona.

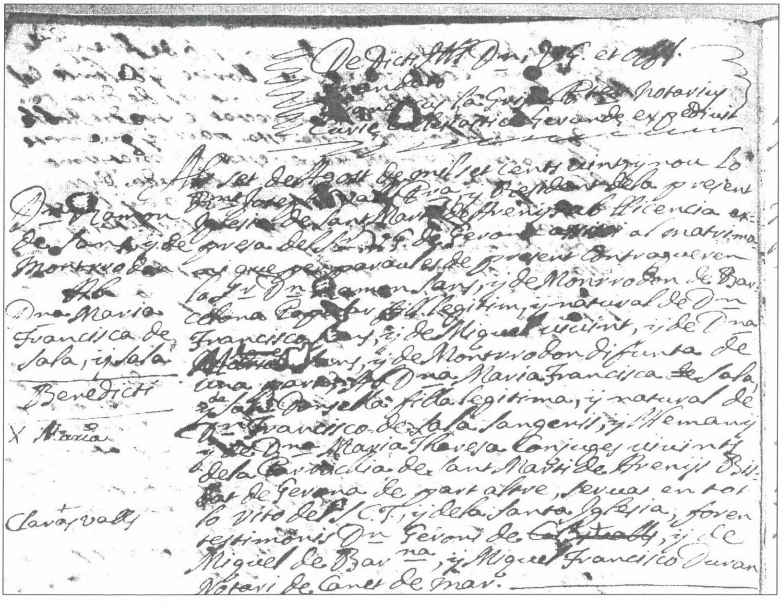

Anotació del matrimoni de Ramon Sans i Maria Francisca Sala, al llibre 4 de matrimonis de l'Arxiu parroquial d'Arenys de Munt

8.- L'assentament de la nissaga

La nombrosa descendència de Ramon i Maria Francisca va contribuir a consolidar el redreçament de la nissaga Sans dins de la societat del seu temps, primer arrelats a Arenys de Munt i més endavant a Barcelona. Ens sembla d'interès reproduir les anotacions dels baptismes dels fills i filles Sans-Sala celebrats a la parròquia de Sant Martí d'Arenys, juntament amb un breu apunt biogràfic.

Ramon-Francisco-Tiburci-Anton-Benet-Paulí-Joan-Fidel de Sans i de Sala, batejat el 24 de juny de 1730 a Arenys de Munt. Els padrins foren Tiburci Sala i Santgenís, oncle de la mare, i Eulàlia Ursaya de Sans, de la ciutat de Barcelona, germana del pare.
Ramon, o Ramonet com l'anomenarà l'avi Francesc a les seves cartes des de Viena emocionat perquè representa la continuïtat del llinatge, es va casar el 19 de novembre de 1747, a la parròquia de Sant Feliu d'Alella, als disset anys, amb Marianna de Barutell i de Càncer, hereva de Bonaventura de Barutell i d'Asprer, baró d'Oix, Talaixà, Puig-Barutell i Bestracà i de Teresa de Càncer i de Bellver.
Marianna va morir el 29 de novembre de 1763, després d'haver heretat del seu pare per mort del seu germà, i Ramon la va sobreviure fins el desembre de 1791 en què va morir al seu casal de Can Sala als 62 anys: va ser enterrat a la capella del Roser de la parròquia de Sant Martí d'Arenys de Munt, tal com ho havia expressat en el seu testament. Reproduïm, pel seu interès, l'anotació que sobre aquest punt va fer Anton Bellsolell, i que es troba dins de les Memòries de la família Bellsolell (1666-1838) editades per Antoni Simon a l'obra citada a la bibliografia:

«Mort de Dn. Ramon Sans fou die 16 desembre de 1791. Die 18 se li dona sepultura davant lo altar del Roser de la nostra iglesia en sepultura propria. Tant las honras com lo enterro fou ab acistensia de tots los preberes sols de esta dalt a la casa a fer-li absolta, ab un temps intempertiu de un vent recio y fort que no jo aurien fet per altre del poble segurament. Posaren dotxe atxas a las onras y lo mateix a l'enterro. En lo temps de sa mort ningun fill tingue, si sols son germa canonge. Dn. Mariano no s'i acosta may en tota sa malaltia que fou molt llarga»

El germà canonge és en Francesc Sans i Sala, el penúltim dels germans, mentre que la menció de l'absència i la manca de visites al malalt de l'altre germà, Marià, sembla indicar una certa tibantor dins l'àmbit familiar. Marià, precisament, es farà enterrar a Barcelona, lluny d'on va nèixer, a la tomba dels Rius, la família de la seva dona.

L'altar del Roser, a l'església de Sant Martí d'Arenys de Munt

Maria Francisca-Teresa-Gerònima-Raimunda-Beneta de Sans i de Sala, batejada a Arenys de Munt el 7 de juny de 1731, essent padrins Jeroni Claresvalls i de Miquel, oncle de la mare, de la ciutat de Barcelona i Maria Teresa Sala Vivet, àvia de la nena, de la parròquia de Sant Martí d'Arenys. Va entrar el 1748 al monestir de Sant Pere de les Puel·les, a Barcelona i en va ser abadessa el 7 d'agost de 1786. El seu abaciat, que durà tretze anys, es va caracteritzar per les obres importants que va dur a terme en el monestir, a més de la millora dels subsidis rebuts. Va morir el 25 de març de 1799.

Raymunda-Teresa-Sebastiana-Gaietana-Antònia de Sans i de Sala, batejada a Arenys de Munt el 20 de gener de 1733, essent padrins Fra. Joan Valladolid, ermità del Mont Calvari d'Arenys de Vall, natural d'Hostalric.Va ser religiosa benedictina en el mateix monestir, en el de Sant Pere de les Puel·les de Barcelona on va ser priora a la mort de la seva germana.

Marià-Francisco-Emmanuel-Simeó-Martí de Sans i de Sala, va ser batejat a Arenys de Munt el 18 de febrer de 1734; el seu padrí, Fra. Joan Valladolid, natural d'Hostalric, ermità del Mont Calvari d'Arenys de Vall. Es va casar amb Maria Teresa de Rius i de Vega, hereva de Francesc de Rius i de Ninot i de Narcisa de Vega i de Pons. Va morir el 23 d'abril de 1801 i va demanar ser enterrat a la tomba dels Rius a la capella de Santa Caterina, de Barcelona.

Maria Manuela-Gaietana-Paula de Sans i de Sala, batejada a Arenys de Munt el 15 de juliol de 1736; el seu padrí, Fra. Joan Valladolid, natural d'Hostalric, ermità de la Mare de Déu de la Serra de Ramió. Es va casar el 24 de juny de 1755 amb Pierre de Kessel, primer lloctinent del Regiment de Guàrdies Valons del Rei d'Espanya.

Maria Teresa-Magdalena de Sans i de Sala, batejada a Arenys de Munt el 6 d'octubre de 1738 i els seus padrins van ser els seus germans més grans Ramon i Maria Francisca. Va entrar a l'orde de Sant Joan de Jerusalem al monestir d'Alguaire l'any 1755, i el va abandonar nou anys més tard per casar-se amb amb Ramon de Dalmases i de Terre.

Maria Magdalena-Esperança de Sans i de Sala, batejada a Arenys de Munt el 19 de desembre de 1740 va ser també apadrinada pels seus germans més grans Marià i Maria Francisca. També admesa al monestir d'Alguaire, que va deixar el setembre de 1768 per casar-se amb Isidro de Peralta y de

Adalid, brigadier dels exèrcits del Rei d'Espanya, governador de Tarifa, i després de l'illa de Santo Domingo.

Gertrudis-Crecència-Escolàstica de Sans i de Sala, batejada a Arenys de Munt el 7 de juny de 1743, essent el padrí Fra. Joan Bassa, ermità de la capella del Sant Cristo del Mont Calvari d'Arenys de Vall. És va casar amb el coronel François de Bette i Tasso, baró del Sant Imperi, capità de les Guàrdies Valones del Rei d'Espanya. Va morir el 18 d'abril de 1828 a Barcelona i va ser enterrada a l'església de Sant Martí d'Arenys de Munt.

Francesc-Salvador-Joan de Sans i de Sala, batejat el 25 de novembre de 1745, tenint com a padrí Fra. Joan Bassa, ermità de la capella del Sant Cristo del Mont Calvari d'Arenys de Vall. Es va consagrar a l'Església. Després d'un doctorat en dret canònic i dret civil, va ser canonge de la catedral de Barcelona, vicari general i oficial de la diòcesi de Barcelona. Es va enfrontar de manera decidida i valenta a les autoritats militars franceses durant l'ocupació napoleònica, fet que li va suposar l'empresonament. Va morir el 1823 i fou enterrat el 6 de febrer a la catedral de Barcelona.
Cal destacar a l'anotació del bateig que en esmentar els pares, Ramon Sans i de Monrodon i Francisca Sans i Sala indica «de la parròquia de Santa Maria del Pi de la ciutat de Barcelona», la qual cosa potser indica que la família vivia a Barcelona tot i que van voler que el bateig es fes a Arenys de Munt, com els altres.

Antònia-Josepha-Emanuela, batejada el 3 de setembre de 1749, tingué com a padrins el seu germà gran Ramon i l'esposa d'aquest, Marianna Barutell, per tant, la seva cunyada, que havien estat pares l'any anterior. Va ser monja del monestir de Valldonzella, a Barcelona.

Pel que fa els fills de Ramon Sans i Sala i de Marianna Barutell, també seran batejats a l'església de Sant Martí:

Bonaventura-Ramon-Domingo, batejat el 24 d'agost de 1748, essent padrins el seu oncle Bonaventura Barutell i de Bestracà i la seva tia Maria Francisca Sans i Sala. Ell va ser l'hereu de Can Sala, hi va viure i hi va morir. Pel seu interès des del punt de vista mèdic, volem citar aquí la versió de la seva malaltia i mort explicada per Anton Bellsolell a les seves memòries, editades per Antoni Simon:

«Òbit de Dn. Bonaventura Sans fou die 5 octubre 1806 en sa casa de

esta vila. Die 7 se li donà sepultura en lo altar del Roser, tomba pròpia de la casa, en qual se enterrà també Dn. Ramon , son pare. Acistí al funeral tota la comunitat d'Arenys de Vall i sis religiosos caputxins; posaren deu atxas y deu ciris. Morí de hun mal que so saberen determinar los cirurgians qual era, ni si era cranch ni carbuncle, però digueren que era un vasper malignant. Lo cert és que se li podrí mitja esquena, li tragueren molta carn perduda, de manera que la llaga era, segons tots los que la veren, com la copa de hun sombrero, que causava horror, después se anà inflant y se li reventava luego y tot era suchs corromputs. Déu nos libre de mals no coneguts al principi per aplicar-i los deguts remeis. A principi de tot penssava ell y lo cirurgià que era hun floronco, y per tal lo tractàvan, però ell feya la bretxa per fondo. Lo cert és que, de no res, li causà la mort, patint lo que Déu sap.»

Maria-Joana-Gertrudis, batejada el 6 de desembre de 1753, i el padrí Fra. Joan Bassa, ermità de la capella del Sant Cristo del Mont Calvari d'Arenys de Vall.

Josep Anton-Marià-Benet, batejat el 22 de juliol de 1761, quan ja havien mort el seu avi patern Ramon Sans de Monrodon i els seus avis materns, Bonaventura Barutell i d'Asprer i Maria Teresa de Càncer. El seu padrí també serà Fra. Joan Bassa, ermità de la capella del Sant Cristo del Mont Calvari d'Arenys de Vall.

9.- Cronologia de Ramon Sans de Monrodon

1697: neix al casal-castell de Mont-rodon, a Taradell
1713: és nomenat capità de granaders del Regiment de la Diputació, dins la Coronela
1714: participa activament en el setge de Barcelona fins l'11 de setembre
és empresonat a Hondarribia juntament amb el seu pare
1719: aconsegueixen la llibertat, pare i fill: tornen a Barcelona
1727: el seu pare li fa donació de tots els seus béns abans de marxar a l'exili vienès
1729: es casa amb Maria Francisca Sala i Sala, de Sant Martí d'Arenys
1730-1749: seran pares de deu fills, tres nois i set noies, tots batejats a Arenys de Munt
1754: mor a Barcelona als 57 anys

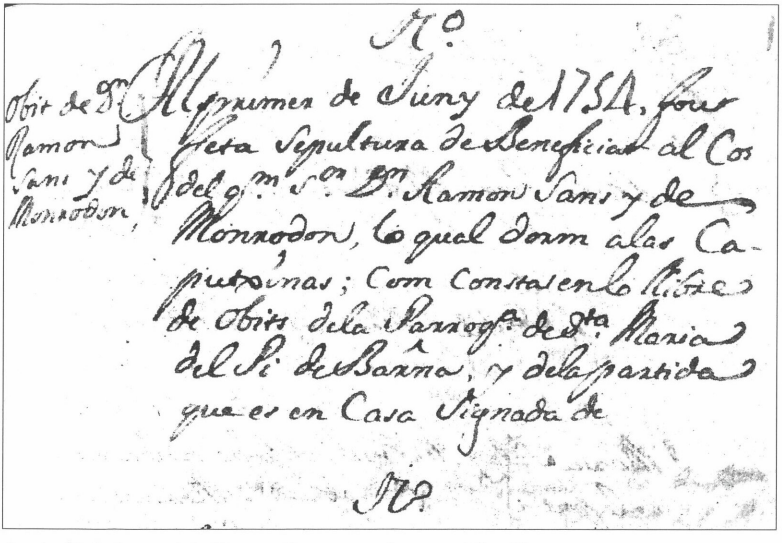
Nº
Obit de D.n Ramon Sans y de Monrodon,
Memorias de Juny de 1754, fou
feta Sepultura de Beneficiat al Cos
del g.m S.r D.n Ramon Sans y de
Monrodon, lo qual dorm alas Ca-
puxinas; Com Consta en lo Libre
de Obits dela Parroq.l de dta Maria
del Pi de Barna, y dela partida
que es en Casa Signada de
Nº

Anotació de la mort de Ramon Sans en un document familiar

10.- Bibliografia i fonts consultades

En aquesta llista no hem inclòs les obres que tracten en general sobre la Guerra de Successió ja que la bibliografia sobre aquest tema és extensíssima i ens ocuparia tota la publicació. Hem seleccionat únicament aquelles obres que hem utilitzat pel treball més properes al personatge biografiat, i de retruc al seu pare, el general Sans, que li va condicionar gran part de la seva vida.

ALBERTÍ, Santiago. *Diccionari biogràfic*. Barcelona: Albertí, 1966-1970. 4 v.

ALBERTÍ, Santiago. *L'onze de setembre*. Barcelona: Albertí, 1977.

ALCOBERRO, Agustí. *L'exili austriacista (1713-1747)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2002. 2 v. (Textos i documents; 35-36).

BRUGUERA, Mateo. *Historia del memorable sitio y bloqueo de Barcelona y heroica defensa de los fueros y privilegios de Catalunya en 1713 y 1714*. Barcelona: Est. Tip. Luis Fiol y Gros, 1871-1872. 2 v.

CASTELLVÍ, Francisco de. *Narraciones históricas*. Ed. de Josep M. Mundet i Gifre y José M. Alsina Roca. Madrid: Fundación Francisco Elías de Tejada y Erasmo Pércopo, 1997-2002. 4 v.

ESCARTÍN, Eduardo. *La intendencia de Cataluña en el siglo XVIII*. Barcelona: Santandreu, 1995. (De re historica scripta et documenta; 3).

HERNÀNDEZ CARDONA, Francesc Xavier. *Història militar de Catalunya: aproximació didàctica*. Vol. 3 : *La defensa de la terra*. Barcelona: Rafael Dalmau, 2001.

LAZERME DE REGNES, Philippe. *Noblesa catalana: cavallers y burgesos honrats de Rosselló i Cerdanya*. [Paris: l'autor], 1975-1977. 3 v.

LLUCH, Ernest. *L'alternativa catalana (1700-1714-1740) : Ramon de Vilana Perlas i Juan Amor de Soria : teoria i acció austriacistes*. Vic: Eumo, 2000. (Referències ; 27).

MUÑOZ, Antonio; CATÀ, Josep. *Repressió borbònica i resistència catalana (1714-1736)*. [Barcelona] : Muñoz-Catà Editors, 2005.

OLIVA, Benet. *La petita noblesa del Maresme. Tres trajectòries: Des Bosc, Ferrer i Sala (s. XIV-XVII)*. Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, 2002.

PLADEVALL I FONT, Antoni. *Mont-rodon: passat i present d'un gran llinatge i d'un casal osonenc*. Vic: Diac, 2001.

SANPERE I MIQUEL, Salvador. *Fin de la nación catalana*. Barcelona: L'Avenç, 1905.

SIMON I TARRÉS, Antoni. *Pagesos, capellans i industrials de la marina de Selva: memòries i diaris personals de la Catalunya moderna*. Barcelona: Curial, 1993. (Biblioteca Torres Amat ; 11).

TORRAS I RIBÉ, Josep M. *Felip V contra Catalunya. Testimonis d'una repressió sistemàtica (1713-1715)*. Barcelona: Rafael Dalmau, 2005. (Bofarull; 8).

Fonts

Archivo General de Simancas

Archivo Histórico Nacional

Arxiu Parroquial d'Arenys de Munt

Arxiu Parroquial de Sant Miquel, Viena

Biblioteca de Catalunya. Secció de Manuscrits. Arxiu Marquès de Saudín

Hofkammerarchiv, Viena

11.- Agraïments

Agustí Alcoberro

Gaspar Casals

Eulàlia Colomer

Ramon Costa

Antonio de Febrer

María Font

Núria Fontbona

Elvira Ortiz

Gerhard i Helena Szutty

I a tot el personal de la Biblioteca de Catalunya

Índex

Presentació 3

Pròleg 5

0. Introducció 7

1. El marc històric: la Guerra de Successió 9

2. El personatge 12

3. Els avantpassats 15

3.1 La Casa de Sans 15

3.2 La Casa de Monrodon 16

3.3 La Casa de Sala 20

4. Infantesa i entorns familiars 24

5. Vida militar: lluita i presidi 26

6. Retorn a Catalunya: la repressió fiscal i la recuperació del patrimoni. L'exili del pare 33

7. Entroncament amb can Sala 36

8. L'assentament de la nissaga 41

9. Cronologia de Ramon Sans de Monrodon 46

10. Bibliografia i fonts consultades 47

11. Agraïments 49

Amb la col·laboració de:

Ajuntament d'Arenys de Munt

www.rosebad.com